EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 4.9.2024
COM(2024) 388 final

KOMISJONI ARUANNE

liikmesriikides toidu- ja söödaalaste õigusnormide, loomatervise ja loomade heaolu ning taimetervise ja taimekaitsevahendite alaste õigusnormide kohaldamise tagamiseks tehtud ametlike kontrollide üldise toimimise kohta (2022)

{SWD(2024) 208 final}

Sisukord

Kokkuvõte 4
Sissejuhatus 5

Osa 1
ELi liikmesriikide 2022. aastal tehtud ametlikud kontrollid 7

1.1
Ülevaade 8

1.2
ELi liikmesriikide aastaaruanded 13

1.3
Ametliku kontrolli süsteemide korraldus ja toimimine 14

1.4
Meetmed, millega tagatakse mitmeaastase riikliku kontrollikava tõhus toimimine 16

1.4.1
Meetmed, millega tagatakse, et ettevõtjad täidavad nõudeid 17

1.4.2
Nõuete täitmise tagamine riiklike ametiasutuste poolt 18

1.4.2
Meetmed, millega tagatakse ametliku kontrolli tõhus süsteem 20

Osa 2
Komisjoni 2022. aastal tehtud kontrollid ELi liikmesriikides 22

2.1
Auditid ja kontrollid 23

2.2
Soovitused 25

2.3
Komisjoni 2022. aastal tehtud kontrolli peamised tulemused 26

2.4
Auditisoovituste järgimise süstemaatiline jälgimine 29

2. 4.1
Üldised järelauditid 30

2.4.2
Nõuete täitmise tagamine 31
Kokkuvõte 32

Vastutuse välistamine

Euroopa Komisjon esitab käesoleva aruande kooskõlas määruse (EL) 2017/625[1] artikliga 114. Aruande eesmärk on muuta avalikkusele paremini kättesaadavaks teave, mis käsitleb ELi liikmesriikide tehtud ametlikku kontrolli toidu- ja söödaohutuse, looma- ja taimetervise, loomade heaolu, mahepõllumajanduse ning põllumajandustoodete ja toidu kvaliteedikavade valdkonnas ning selle kontrolliga seotud komisjoni kontrolli.

Üksnes Euroopa Liidu Kohus on pädev tõlgendama ELi õigust.

Meie eesmärk on tagada selle teabe ajakohasus ja täpsus. Kui meile teatatakse märgatud vigadest, püüame need parandada.

Aruandes kasutatud materjal

- on vaid üldist laadi teave ja selle abil ei püüta käsitleda ühegi konkreetse füüsilise või juriidilise isiku eripärast olukorda;
- ei pruugi olla kõikehõlmav, täielik, täpne ega ajakohane ning
- selle on osaliselt esitanud ELi liikmesriikide ametiasutused, kelle üle komisjonil puudub kontroll ja kelle eest komisjon ei saa vastutust võtta.

Osa aruandes esitatud andmetest või teabest võib olla loodud või struktureeritud selliste failidena või sellises vormingus, mis ei ole veatud.

[1] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2017. aasta määrus (EL) 2017/625, mis käsitleb ametlikku kontrolli ja muid ametlikke toiminguid, mida tehakse eesmärgiga tagada toidu- ja söödaalaste õigusnormide ning loomatervise ja loomade heaolu, taimetervise- ja taimekaitsevahendite alaste õigusnormide kohaldamine.

Kokkuvõte

Käesolev aruanne hõlmab ELi liikmesriikide ametliku kontrolli üldist toimimist ning komisjoni kontrollitegevust 2022. aastal. Sellise kontrollimise eesmärk on tagada kõrgetasemeline tervisekaitse ja usaldus toidutarneahela (talust taldrikule) vastu. See on oluline vahend, mis võimaldab veenduda, et ettevõtjad täidavad õigusnõudeid, nii et ELi tarbijad saavad olla kindlad, et nende tarbitav toit on ohutu. Kontroll on oluline ka selleks, et võimaldada sujuvat ja ohutut toidu, loomade ja taimedega kauplemist nii ELis kui ka kolmandate riikidega.

Ametliku kontrolli tegemise eest vastutavad liikmesriikide ametiasutused. Kui toidutarneahela ettevõtjad ei järgi kohaldatavaid õigusakte, peavad ametiasutused jälgima nõuete täitmist ja tagama, et ettevõtjad täidavad oma kohustusi.

2022. aastal kuulus ametliku kontrolli kohaldamisalasse 16,4 miljonit ettevõtjat ja liikmesriikide ametiasutused tegid nendes ligikaudu 5 miljonit ametlikku kontrolli. Kontrollimisel tehti kindlaks 1,2 miljonit nõuete rikkumist, mille tulemusel kohaldati veidi enam kui 475 000 halduskaristust ja 12 000 õiguslikku meedet.

Komisjon kontrollib, kuidas ELi liikmesriigid teevad ametlikke kontrolle ja tagavad nõuete täitmist.

Komisjoni kontrollist on näha, et üldiselt on liikmesriikide ametiasutustel olemas vajalikud süsteemid, mille abil jälgida ja tagada, et ettevõtjad rakendavad ELi nõudeid, ning võtta meetmeid nõuete rikkumise korral. Mõnes ELi liikmesriigis tegi komisjon ametliku kontrolli süsteemis kindlaks puudusi, mis näitab, et on veel arenguruumi. Sellistel juhtudel esitab komisjon liikmesriikide ametiasutustele soovitusi.

Komisjon jälgib süstemaatiliselt soovituste järgimist ja kasutab vajaduse korral muid sunnivahendeid. Peale selle toetab komisjon ELi liikmesriike sellega, et pakub algatuse „Parem koolitus ohutuma toidu nimel“ ja eksperdivõrgustike tehniliste kohtumiste kaudu tehnilist abi ja koolitust.

Alates 2020. aastast on liikmesriikide ametiasutused esitanud oma kontrollide tulemused ühtlustatud elektroonilises vormingus. Kõik ELi liikmesriigid ei ole siiski veel suutnud esitada kõiki oma andmeid nõutud kujul.

Sissejuhatus

ELi eesmärk on saavutada toidu- ja söödaohutuse, looma- ja taimetervise, loomade heaolu, mahepõllumajanduse ning geograafilise päritolu kavade (kaitstud päritolunimetus (KPN), kaitstud geograafiline tähis (KGT) ja garanteeritud traditsioonilised tooted (GTT)) kõrgetasemeline kaitse ja usaldus. ELis elavad inimesed ootavad õigustatult kõigis neis valdkondades kõrgeid standardeid.

ELil on terviklik õigusraamistik selle tagamiseks, et kontrollimine on terves toidu ja sööda tarneahelas (talust taldrikule) järjepidev ja järelevalve on nõuetekohane ning ühtlasi toimib tõhus ühtne turg ja kaubandus kolmandate riikidega. Käesoleva aruande viited ELi liikmesriikidele ja statistilised andmed hõlmavad Ühendkuningriiki seoses Põhja-Iirimaaga[2].

Üks kogu toidutarneahelat hõlmava ELi integreeritud toiduohutuspoliitika alustaladest on see, et igal ELi liikmesriigil peab olema tõhus ametliku kontrolli süsteem, mis põhineb ametliku kontrolli määrusel[3]. Eesmärk on teha kindlaks, kas ettevõtjad täidavad ELi nõudeid terves toidu ja sööda tarneahelas, ning vajaduse korral tagada, et ettevõtjad täidaksid neid nõudeid. ELi liikmesriigid peavad koostama mitmeaastased riiklikud kontrollikavad, mis hõlmavad kõiki ELi toidutarneahela õigusaktidega reguleeritavaid valdkondi.

Komisjonil on oluline roll ELi tasandi üldises kontrolliraamistikus[4] ja ta teeb ELi liikmesriikides kontrolli, sealhulgas auditeid, et teha kindlaks, kas liikmesriikide ametiasutused täidavad oma kohustusi.

ELi liikmesriigid peavad komisjonile esitama aastaaruande[5] ametliku kontrolli rakendamise kohta kooskõlas oma mitmeaastase riikliku kontrollikavaga.

---

[2] Vastavalt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingule, eriti Windsori raamistiku (vt Ühendkuningriigi väljaastumislepinguga loodud liidu ja Ühendkuningriigi ühiskomitee 24. märtsi 2023. aasta ühisdeklaratsioon nr 1/2023, ELT L 102, 17.4.2023, lk 87) artikli 5 lõikele 4 koostoimes kõnealuse raamistiku 2. lisaga.

[3] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2017. aasta määrus (EL) 2017/625, mis käsitleb ametlikku kontrolli ja muid ametlikke toiminguid, mida tehakse eesmärgiga tagada toidu- ja söödaalaste õigusnormide ning loomatervise ja loomade heaolu, taimetervise- ja taimekaitsevahendite alaste õigusnormide kohaldamine.

[4] Määruse (EL) 2017/625 artikkel 116.

Komisjon koostab aruande[6] ametliku kontrolli toimimise kohta ELi liikmesriikides, võttes arvesse

- liikmesriikide ametiasutuste esitatud aastaaruandeid oma kontrollitegevuse kohta ning
- ELi liikmesriikides tehtud komisjoni kontrolli tulemusi.

Käesolev aruanne on koostatud 2022. aasta kohta. See hõlmab järgmise läbivaatamist:

- ELi liikmesriikide 2022. aasta aruanded,
- komisjoni 2022. aastal tehtud kontrollid ELi liikmesriikides ning
- komisjoni järelmeetmed, nõuete täitmise tagamine ja liikmesriikide ametiasutuste toetamine.

Aruandesse on koondatud andmed, mille liikmesriikide ametiasutused esitasid 2022. aasta kohta. Sellised andmed võimaldavad teha aja jooksul kindlaks suundumused kontrollide tegemisel ja nõuete rikkumisel.

ELi liikmesriikides tehtud ametlikke kontrolle illustreerivad tabelid ja joonised põhinevad liikmesriikide 2022. aasta koondandmetel.

Kuna aruandlusnõuded 2020. aastal muutusid, ei suutnud kõik ELi liikmesriigid 2022. aasta kohta esitada piisavalt üksikasjalikke andmeid. See piirab tabelite ja jooniste võrreldavust, sest mõni ELi liikmesriik võis esitada koondandmed, mida ei ole jaotatud vajalikeks alamkategooriateks.

Aruandele on lisatud komisjoni talituste töödokument,[7] milles on esitatud üksikasjalikum teave kontrolli ja auditite kohta, mida liikmesriikide ametiasutused ja komisjon teevad toidutarneahela sektorites, mis kuuluvad ametliku kontrolli määruse kohaldamisalasse.

---

[5] Määruse (EL) 2017/625 artikli 113 lõige 1.

[6] Määruse (EL) 2017/625 artikkel 114.

[7] Komisjoni talituste töödokument (SWD(2024) 208 final), mis on lisatud dokumendile „Komisjoni aruanne liikmesriikides toidu- ja söödaalaste õigusnormide, loomatervise ja loomade heaolu ning taimetervise ja taimekaitsevahendite alaste õigusnormide kohaldamise tagamiseks tehtud ametlike kontrollide üldise toimimise kohta (2022)“.

Osa 1

ELi liikmesriikide 2022. aastal tehtud ametlikud kontrollid

1.1 Ülevaade

Toitu toodetakse ja turustatakse põhimõttel „talust taldrikule“ eri ahelatena, mis hõlmavad paljusid ettevõtlussektoreid ja tegevusalasid[8].

Tabelis 1 on esitatud ülevaade 2022. aastal ELi liikmesriikides tehtud ametlike kontrollide tulemustest.

Tabel 1. 2022. aasta ametlikud kontrollid arvudes

Kõik toidutarneahela ettevõtjad	Tehtud ametlikud kontrollid	Tuvastatud nõuete rikkumised	Kohaldatud halduskaristused	Võetud õiguslikud meetmed
16 414 273	**5 010 943**	**1 205 443**	**476 160**	**12 182**

Joonisel 1 on esitatud toidutarneahelas ELi liikmesriikide tehtud ametlike kontrollide jaotus[9]. Sellel on esitatud ettevõtjate, tehtud ametlike kontrollide, kindlakstehtud rikkumiste ja kohaldatud halduskaristuste arv jaotatuna toidutarneahela tegevusalakategooriate järgi[10].

Tabelis 2 on näidatud toidutarneahela viis peamist sektorit koos üksuste, tehtud ametlike kontrollide, kindlakstehtud rikkumiste ja kohaldatud halduskaristuste absoluutarvuga. Aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis on esitatud nende arvude täpsem jaotus toidutarneahela kõigi valdkondade kaupa.

---

8 Vt Eurostat – Euroopa toidutarneahela põhinäitajad – 2022, kus on esitatud valik andmeid ELi põllumajandus- ja kalandussektori ning laiema toidutarneahela kohta.

9 Joonisel ei ole näidatud kontrolli, mis on seotud taimetervisega (st taimepasside väljaandmine ja puidust pakenditel ISPM15 kohase märgise kasutamine, mis näitab, et puitu on putukate, seemnete ja seente leviku vältimiseks töödeldud), taimekaitsevahendite turustamisega ja pestitsiidide säästva kasutamisega väljaspool põllumajandussektorit.

10 Liikmesriikide ametiasutused ei pea esitama loomade veoga tegelevate üksuste arvu. Tapamajade ja ulukikäitlusettevõtete ametliku kontrolli jaoks ja nõuete rikkumise tuvastamiseks nõutud andmete edastamisel võib esitada rümpade arvu või kaalu, mistõttu ei ole võimalik näidata koguarvu.

Joonis 1. ELi liikmesriikide 2022. aastal tehtud ametlikud kontrollid

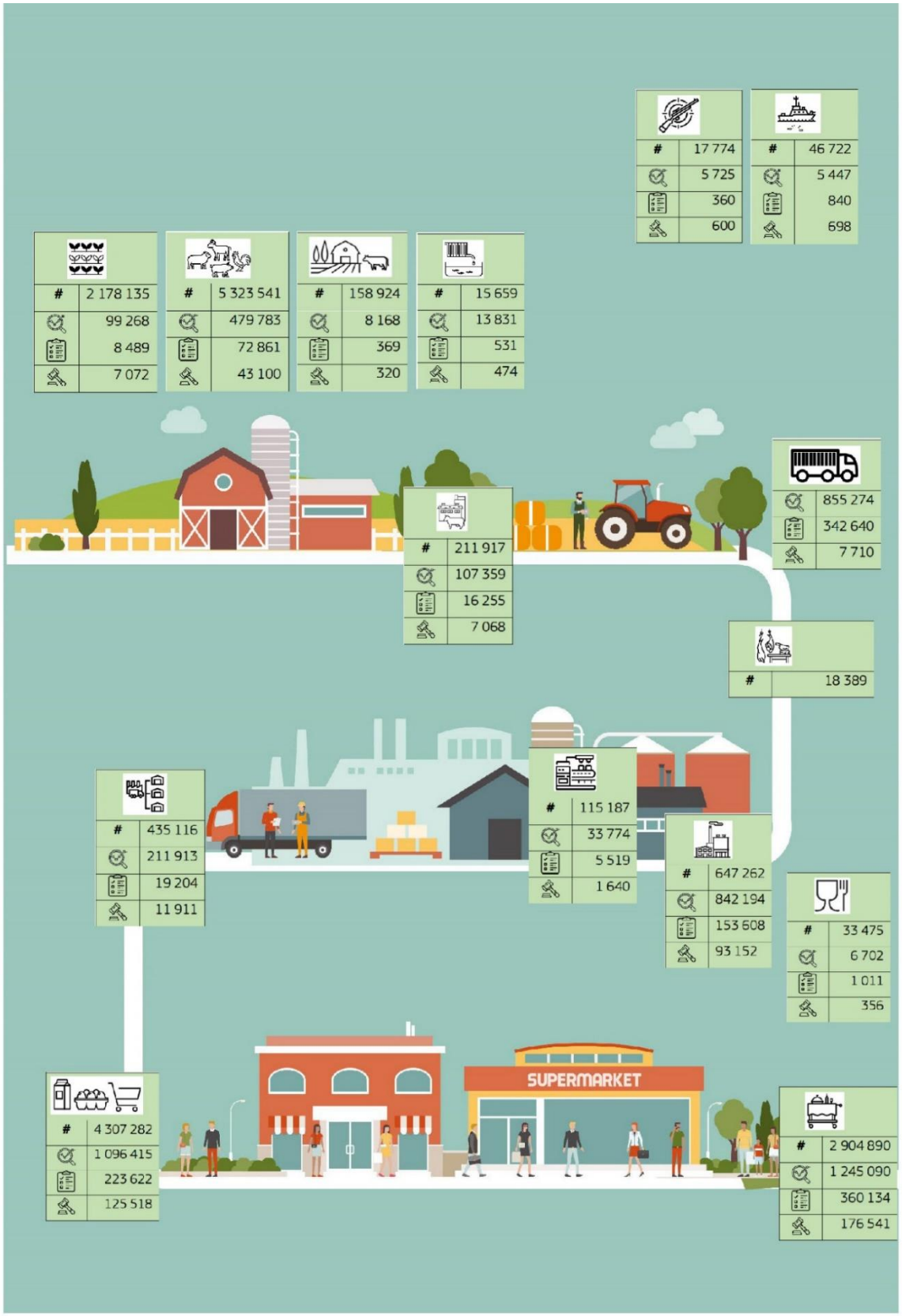

	Taimekasvatus	#	Ettevõtjate arv
	Loomakasvatus		Ametlike kontrollide arv
	Segapõllumajandus		Nõuete rikkumiste arv
	Vesiviljelus		Halduskaristuste arv
	Kalandus		
	Jahindus		
	Loomasööt		
	Loomade vedu		
	Tapamajad ja ulukikäitlusettevõtted		
	Toidutootmine		
	Loomsete kõrvalsaaduste töötlemine		
	Toidu turustamine		
	Hulgi- ja jaemüük		
	Toitlustus		
	Toiduga kokkupuutuvate materjalide tootjad		

Tabel 2. 2022. aasta ametlike kontrollide viis peamist sektorit

Üksused	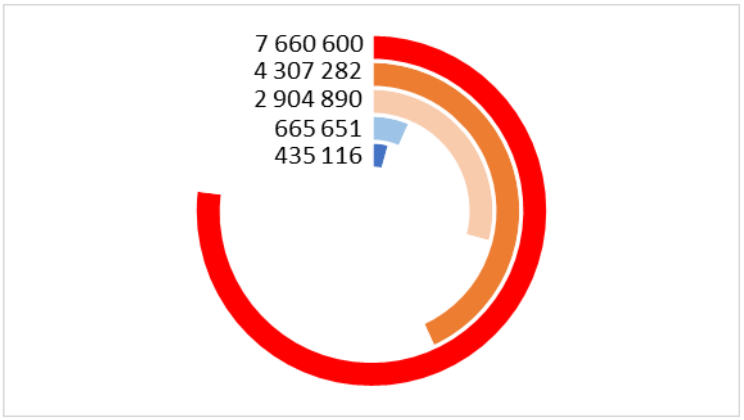	Põllumajandus	7 660 600
		Toidu hulgimüük	4 307 282
		Toitlustus	2 904 890
		Toidutootmine	665 651
		Toidu turustamine	453 116
Ametlikud kontrollid	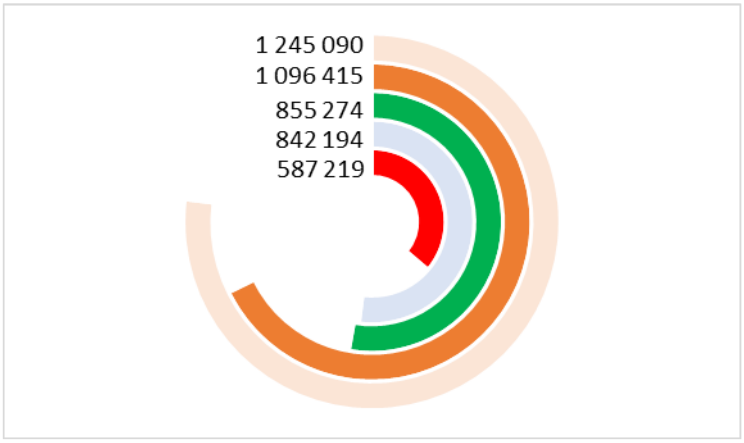	Toitlustus	1 245 090
		Toidu hulgimüük	1 096 415
		Loomade vedu	855 274
		Toidutootmine	842 194
		Põllumajandus	587 219
Nõuete rikkumised	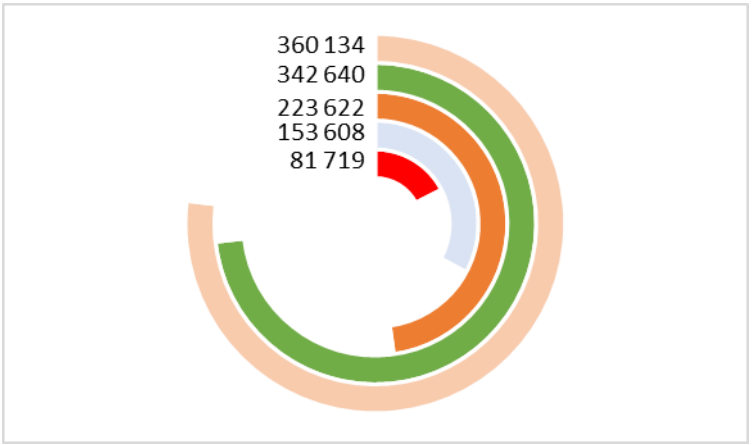	Toitlustus	360 134
		Loomade vedu	342 640
		Toidu hulgimüük	223 622
		Toidutootmine	153 608
		Põllumajandus	81 719

Halduskaristused

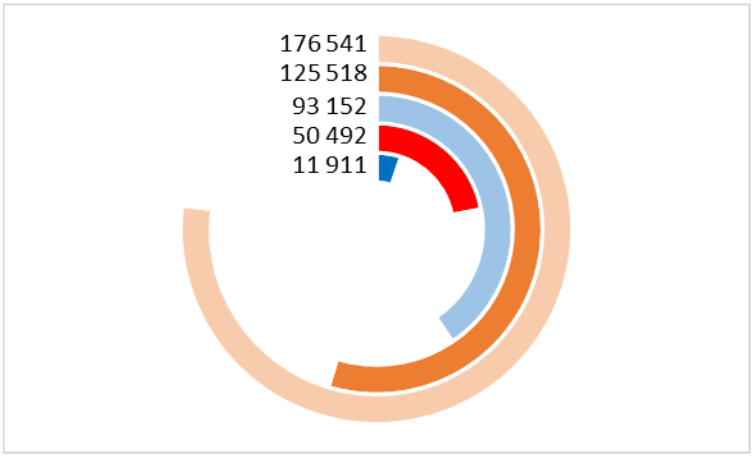

Toitlustus	176 541
Toidu hulgimüük	125 518
Toidutootmine	93 152
Põllumajandus	50 492
Toidu turustamine	11 911

1.2
ELi liikmesriikide aastaaruanded

Liikmesriikide ametiasutused kasutasid uut aruandevormi alles kolmandat korda. Mõnel neist oli endiselt probleeme sellega, et andmeid nõutud kujul koguda. See tähendab, et 2020., 2021. ja 2022. aasta kohta esitatud andmete võrdlus ei pruugi olla usaldusväärne. Samuti on uue vormi kasutuselevõtu tõttu keeruline võrrelda enne 2020. aastat ja pärast 2020. aastat esitatud andmeid. Seepärast on veel vara andmeid ELi tasandil aastate kaupa võrrelda.

ELi liikmesriike kutsutakse üles esitama hinnanguid nõuetele vastavuse üldise taseme ja kontrollisüsteemi tõhususe kohta. Paraku esitasid liikmesriikide ametiasutused 2022. aasta kohta vähem teavet, kui oli ette nähtud juhenddokumendis[11].

Loomade heaolu kohta põllumajandusettevõtetes ja loomade vedamise ajal on ametliku kontrolli määruses sätestatud, et aastaaruandele tuleb lisada kõige raskemate kindlakstehtud rikkumiste analüüs. See analüüs peaks olema aluseks riiklikule tegevuskavale, mille eesmärk on neid rikkumisi vältida või eelseisvatel aastatel nende esinemist vähendada[12]. Enamasti (nagu ka 2020. ja 2021. aasta puhul) ei esitanud liikmesriikide ametiasutused seda analüüsi ega tegevuskava. Seepärast ei ole komisjonil võimalik esitada ettenähtud kokkuvõtet loomade heaolu kohta.

Liikmesriikide ametiasutused esitasid väga vähe teavet ka pettuse ja eksitava tegevuse tuvastamiseks tehtud kontrollide kohta.

[11] Komisjoni teatis, milles käsitletakse juhenddokumenti selle kohta, kuidas täita standardvormi.

[12] Määruse (EL) 2017/625 artiklid 151, 152, 154, 156, 157 ja 158.

1.3
Ametliku kontrolli süsteemide korraldus ja toimimine

ELi liikmesriigid on loonud ametliku kontrolli süsteemid, et teha kindlaks, kas kõik toidutarneahelas osalevad ettevõtjad kohaldavad õigusraamistikku.

Liikmesriikide ametiasutused kirjeldavad mitmeaastastes riiklikes kontrollikavades, kuidas nende kontrollisüsteemid on koostatud ja millised on nende strateegilised eesmärgid.

Komisjoni juhendis aastaaruannete koostamise kohta kutsutakse liikmesriikide ametiasutusi üles

- kirjeldama kõiki uuendusi ametliku kontrolli süsteemi korralduses;
- lisama tabeli strateegiliste eesmärkide hindamiseks kasutatud tulemusnäitajate kohta ning
- lisama kokkuvõtte nõuetele vastavuse üldise taseme ning ametliku kontrolli süsteemi tõhususe ja sobivuse kohta, mis põhineb kontrollisüsteemi tulemuste, eesmärkide ja tulemusnäitajate analüüsil ja sünteesil.

Mõned ELi liikmesriigid kordavad aastaaruandes oma kontrollisüsteemi kirjeldust, mis on juba olemas ka nende mitmeaastases riiklikus kontrollikavas.

Ülevaateid nõuete järgimise üldise taseme ja tõhususe kohta esitatakse tavaliselt väga harva. Esitatud kirjelduste põhjalikkus on erinev: mõned on rahuldaval tasemel, kuid mõnel juhul on esitatud vaid kontrollitud ettevõtjate protsent ja ehk ka nõuete rikkumise juhtumite protsent.

Kümme ELi liikmesriiki esitasid teavet eesmärkide ja tulemuste kohta. Nendest kaheksa esitas selle teabe tulemusnäitajate ülevaatena. Mõnikord piirdusid need näitajad vaid tehtud ametlike kontrollide ja võetud proovide arvuga.

Mõne ELi liikmesriigi aruanne ei sisalda teavet kõigilt ametiasutustelt, kes toidutarneahelas teevad ametlikku kontrolli.

Mõned head tavad:

- Läti ametiasutused lisasid ametnike tulemuslikkuse näitaja;
- Belgia ametiasutused määravad mõõdikud kindlaks ametliku kontrolli tulemuste põhjal;
- Taani ametiasutused kasutavad Salmonella bakteri põhjustatud toidutekkeliste haigusjuhtude arvu ja tagasinõudmiste arvu.

Mitu ELi liikmesriiki märkis, et tehtud kontrollide arv oli taas suurem võrreldes eelmiste aastatega, kui COVID-19 pandeemia tõkestamiseks võetud meetmete rakendamine järk-järgult lõpetati. Teised on endiselt teatanud, et pandeemiameetmed halvendavad nende suutlikkust teha kõiki kavandatud kontrolle.

Liikmesriikide ametiasutuste sõnul avaldasid kontrolliprogrammi rakendamisele negatiivset mõju ka vahendite nappus (personal, rahalised vahendid ja seadmed), jätkuvad probleemid loomatervisega (näiteks sigade Aafrika katk ja lindude gripp) ja taimetervisega, Brexit ja sõda Ukrainas.

1.4
Meetmed, millega tagatakse mitmeaastase riikliku kontrollikava tõhus toimimine

Mitmeaastase riikliku kontrollikava eesmärk on tagada, et ametlikku kontrolli tehakse riskipõhisel ja tõhusal viisil kogu toidutarneahelas ning kooskõlas ametliku kontrolli määrusega.

Kui ametliku kontrolli käigus tehakse kindlaks nõuete rikkumine, peavad liikmesriigi ametiasutused võtma meetmeid selle tagamiseks, et asjaomane ettevõtja heastab rikkumise ja edaspidi hoidub sellest[13].

Samuti peavad liikmesriikide ametiasutused kontrollima, kas ametliku kontrolli süsteem on tõhus, ja võtma vajalikke meetmeid kindlakstehtud puuduste kõrvaldamiseks[14].

[13] Määruse (EL) 2017/625 artikkel 138.

[14] Määruse (EL) 2017/625 artikli 12 lõiked 2 ja 3.

1.4.1
Meetmed, millega tagatakse, et ettevõtjad täidavad nõudeid

Enamik ELi liikmesriike (18) teatas meetmetest, mida on võetud, et tagada nõuete täitmine ettevõtjate poolt. Neist kuus liikmesriiki on piirdunud tavapäraste võimalustega kehtestada nõudeid, kasutades hoiatusi, karistusi ja õiguslikke meetmeid.

Teistes aruannetes on märgitud selliseid meetmeid nagu teavituskampaaniad, ettevõtete nõustamine ja koolituste pakkumine, et aidata neil järgida toiduohutuseeskirju.

Mõned head näited:

- Taani ametiasutused kasutavad digivahendeid ja -lahendusi, näiteks riskijuhtimisvahendit toidukäitlemisettevõtetele ja vahendit õige säilitustemperatuuri kontrollimiseks;
- Ungari ametiasutused toovad lisaks täitmise tagamise meetmetele esile, et näha on nõustamispõhisema lähenemisviisi esimesi positiivseid tulemusi;
- Belgias on riikliku kinnitatud enesekontrollijuhendi alusel sertifitseeritud ettevõtjatel õigus madalamatele tasudele ja harvematele ametlikele kontrollidele.

1.4.2
Nõuete täitmise tagamine riiklike ametiasutuste poolt

Liikmesriikide ametiasutused peavad kehtestama tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused[15].

Liikmesriikide ametiasutused kasutavad nõuete täitmise tagamiseks mitmesuguseid meetodeid alates suulistest ja kirjalikest hoiatustest kuni kaupade arestimise ja hävitamise ning ettevõtjate lubade (ajutise) tühistamise või kitsendamiseni. Hoiatava meetmena kasutatakse haldustrahve. Ametlikku kohtumenetlust rakendatakse viimase abinõuna.

Diagrammil 1 on näidatud toidutarneahela eri sektorites kohaldatud halduskaristuste arv. Diagrammil 2 on esitatud jaotus kategooriate kaupa ja diagrammil 3 on näidatud igas kategoorias võetud õiguslike meetmete arv.

Joonis 1. 2022. aastal kohaldatud halduskaristused ettevõtlussektorite kaupa

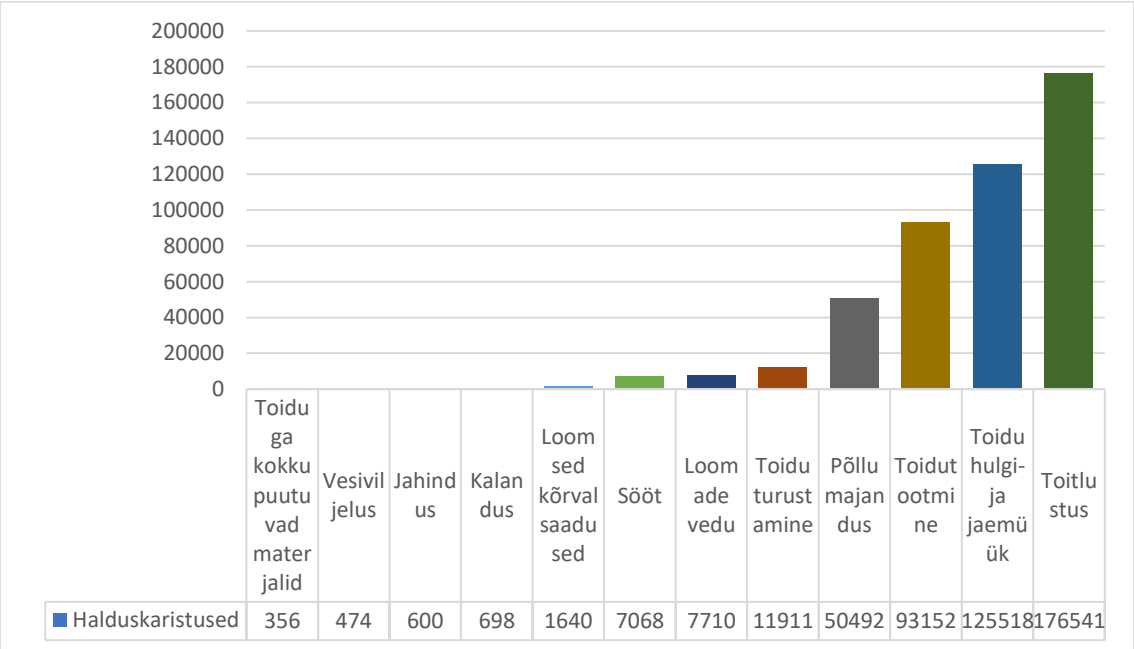

15 Määruse (EL) 2017/625 artiklid 137, 138 ja 139.

Joonis 2. 2022. aastal kohaldatud halduskaristused kategooriate kaupa

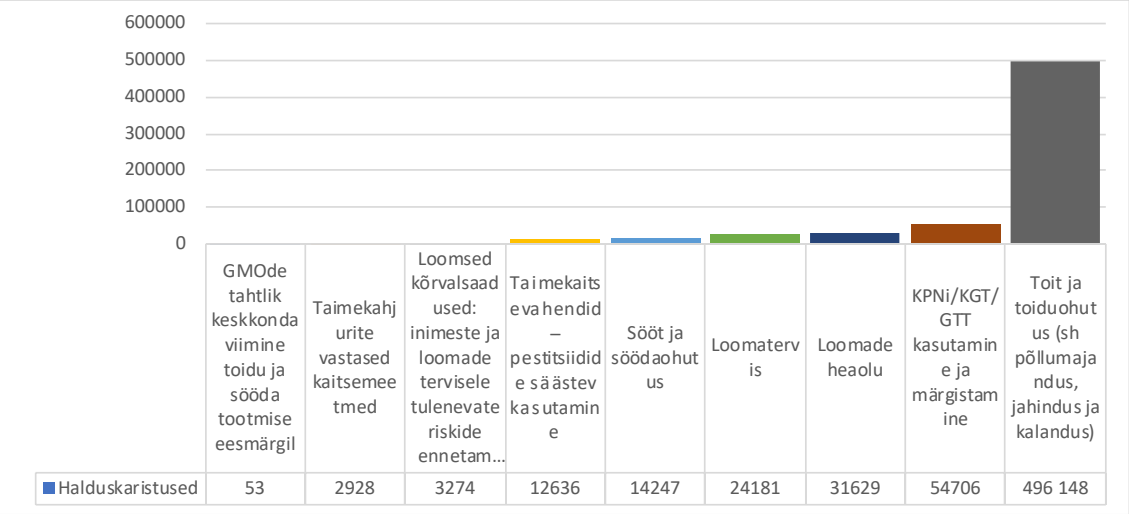

Joonis 3. 2022. aastal võetud õiguslikud meetmed

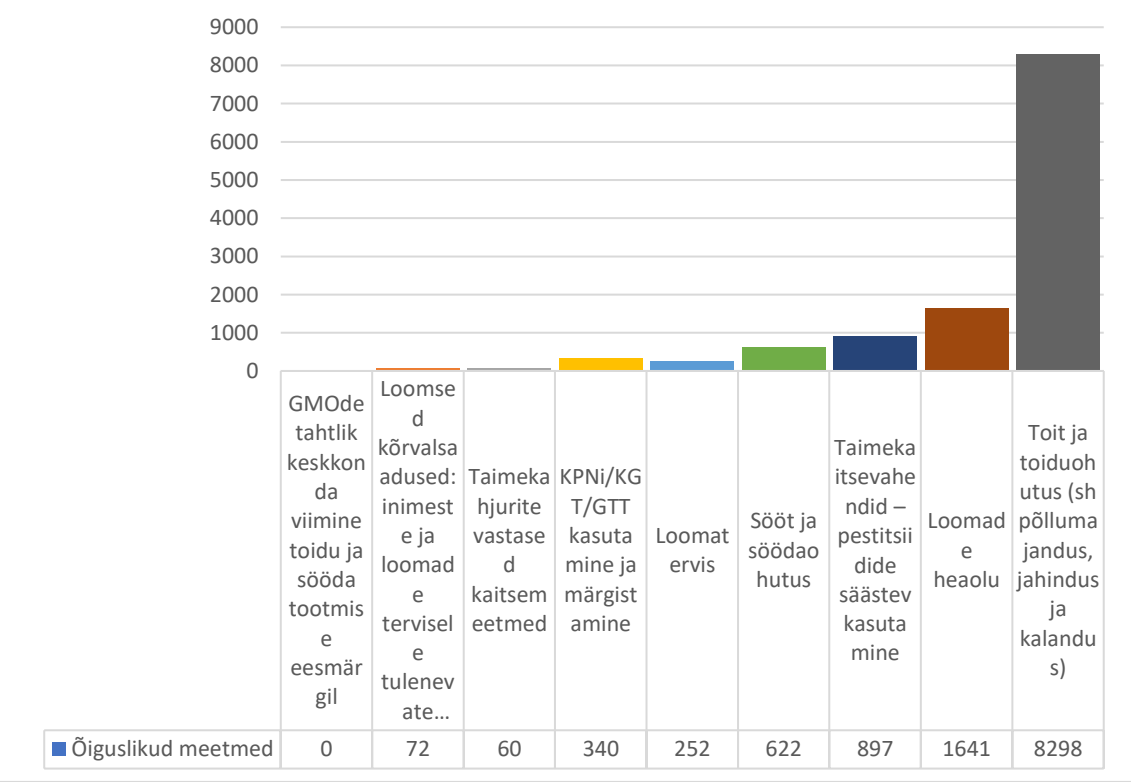

1.4.3
Meetmed, millega tagatakse ametliku kontrolli tõhus süsteem

Liikmesriikide ametiasutused peavad kehtestama menetlused ja/või korra, et tagada ametliku kontrolli tõhusus ja asjakohasus. Selleks peavad neil olemas olema või peab neil olema võimalik kasutada järgmist:

- piisav hulk sobiva kvalifikatsiooniga kogenud töötajaid;
- asjakohased ja nõuetekohaselt hooldatud rajatised ja seadmed ning
- piisav laborivõimekus analüüsimise, uuringute ja diagnoosimise jaoks.

Liikmesriikide ametiasutused peavad oma kontrollisüsteemi auditeerima (või laskma end auditeerida) ja kehtestama kontrollide kontrollimise korra,[16] et tagada nõuete täitmine ja kontrollisüsteemi tõhusus. Auditeerida tuleb ka igat üksust või isikut, kellele liikmesriigi ametiasutus on ülesandeid delegeerinud.

Teave ühe või mitme nimetatud aspekti kohta on esitatud 22 aastaaruandes.

Üsna vähe on teavet koolituste kohta, mida töötajatele pakuti või millel töötajad osalesid, ning auditite ja muude kontrollimeetodite kohta, mida kasutati ametliku kontrolli süsteemi tõhususe hindamiseks.

Vahendite kohta:

- Tšehhi teatas, et laboridiagnostika rahastamine ei olnud aasta lõpus piisav, mistõttu oli võimalik vähe proove võtta ja uuringuid teha;
- Bulgaaria osutas ametnike arvu vähenemisele, samal ajal kui väljakujunenud ettevõtete arv suureneb;
- Eesti märkis, et endiselt on probleemiks ekspertide vähesus, mistõttu pikeneb taimekaitsevahendite ja nende toimeainete hindamisele kuluv aeg.

Kaheksa ELi liikmesriiki teatasid muudatustest oma kehtivas mitmeaastases riiklikus kontrollikavas. Muudatuste põhjustena nimetati järgmist:

- pädevate asutuste struktuuri, juhtimise või tegevuse olulised muudatused;

[16] Määruse (EL) 2017/625 artiklid 6 ja 12.

- uued õigusaktid;
- eesmärkide iga-aastane ajakohastamine.

Osa 2

Komisjoni 2022. aastal tehtud kontrollid ELi liikmesriikides

2.1
Auditid ja kontrollid

2022. aasta auditi- ja analüüsiprogramm oli 2021.–2025. aasta mitmeaastase kava teine tööprogramm[17]. 2022. aastal hakkasime tegelema mitme mitmeaastases kavas seatud prioriteediga. Need on järgmised:

- vasikate heaolu kontrollpunktides liidusisese vedamise ajal;
- loomade heaolu loomaveolaevadel;
- taimepassid, mida kasutatakse taimede, taimsete saaduste ja muude objektide vedamisel ELi piires.

Komisjon tegi ELi liikmesriikides 2022. aastal 120 ametliku kontrolli süsteemi kontrolli. Tabelis 3 on esitatud kontrolli liikide ja kasutatud meetodite jaotus.

Tabel 3. Kontrolli liigid ja meetodid 2022. aastal

Auditi liik	Täielikult kaugmeetodil	Osaliselt kaugmeetodil	Kohapeal
Auditeerimine	7	60	3
Dokumentide analüüsimine	27		
Teabekogumisuuring	4	1	9
Üldised järelauditid	4	3	2

Joonisel 2 on näidatud nende kontrollide geograafiline hõlmatus. Diagrammil 4 on näidatud tehtud auditite arv kontrollikategooriate kaupa.

[17] Tööprogrammid on avaldatud komisjoni veebisaidil.

Joonis 2. Komisjoni kontrollide hõlmatus 2022. aastal

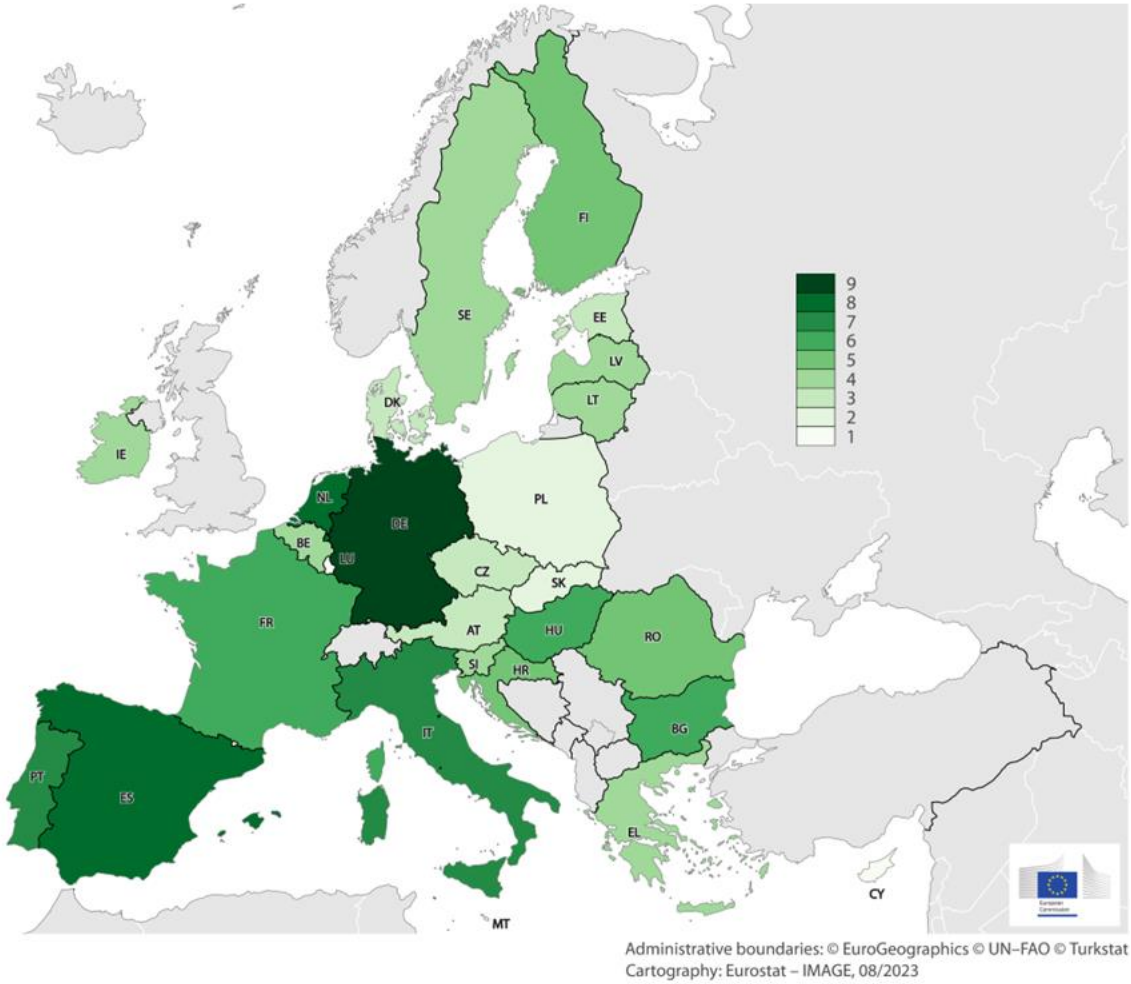

Diagramm 4. 2022. aastal tehtud kontrollid kategooriate kaupa

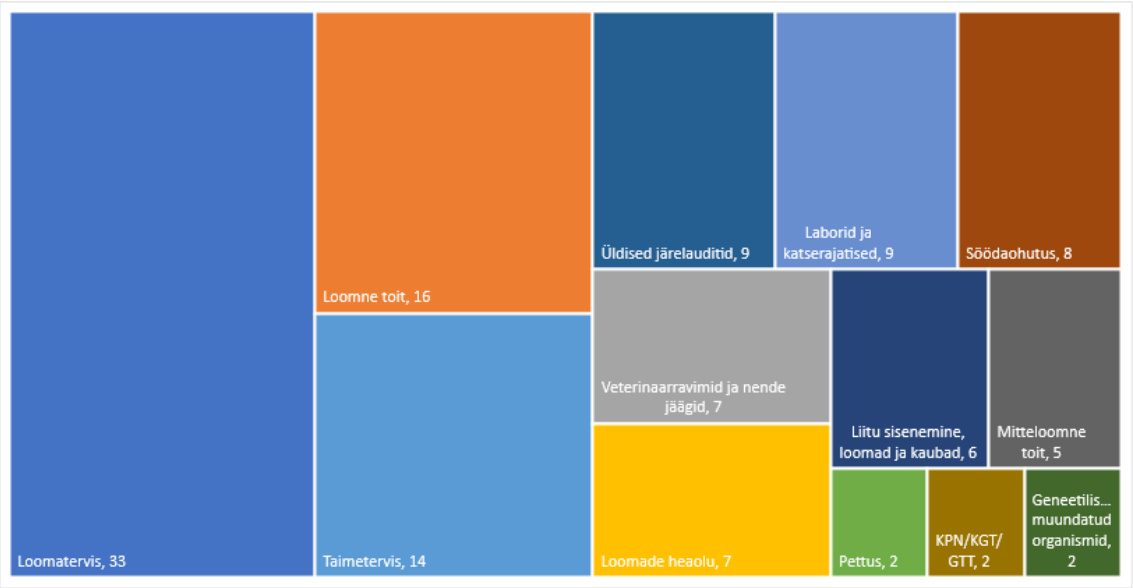

2.2 Soovitused

2022. aastal tehtud kontrolli tulemusel esitati ELi liikmesriikidele kokku 363 soovitust. Joonisel 3 on esitatud nende ülevaade sektorite kaupa. Aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis on arvandmed täpsemalt esitatud auditeeritud valdkondade kaupa.

Diagramm 5. 2022. aastal esitatud soovitused sektorite kaupa

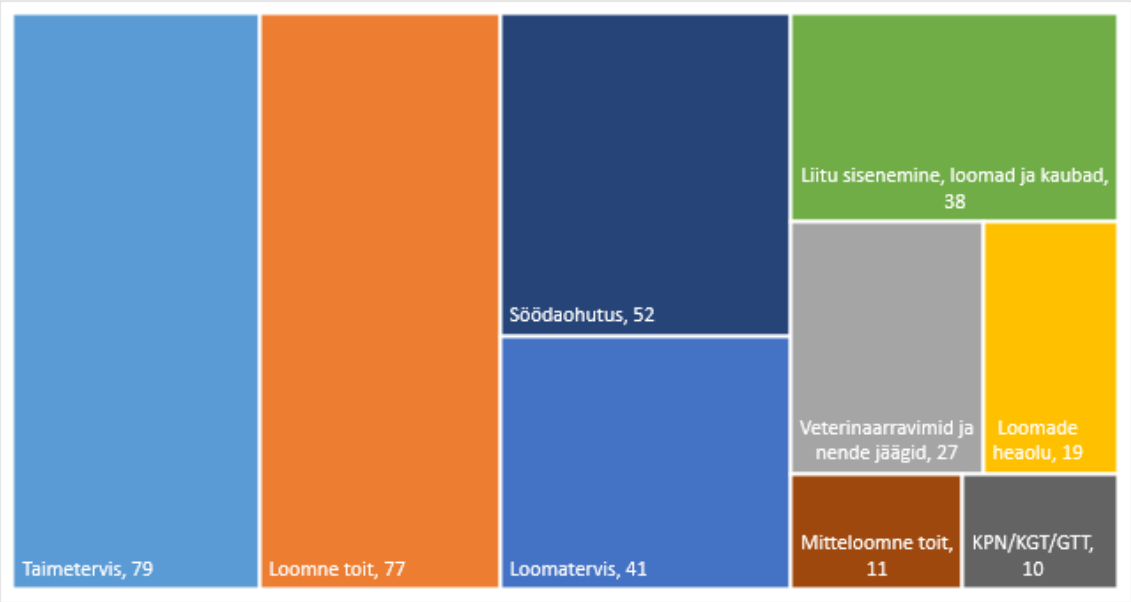

2.3
Komisjoni 2022. aastal tehtud kontrolli peamised tulemused

Toit

Kalandussektoris korraldatud auditite käigus leiti probleeme väikeste kalalaevade registreerimisel, lossimiskohtade ja nendega seotud tegevuse kontrollimisel ning väheses kontrollis teistes ELi riikides lossitavate laevade üle. Alternatiivsete histamiini katsemeetodite kasutamine võib kahjustada katsetulemuste usaldusväärsust ja/või kehtivust.

Komisjon laiendas oma auditite ulatust **liha**sektoris, alustades veistest ning jätkates sigade, lammaste ja kodulindude tapamajadega. Puudusi leiti liikmesriikide veterinaarjärelevalve ametnike koolituses ja järelevalves ning väikestes tapamajades tehtavate kontrollide tõhususes.

Piimasektoris leiti tavapäraseid puudusi toorpiima uuringute ja kuumtöötlemise kontrolli töökorra järgimise tagamisel.

Mitteloomse toidu auditid näitasid vajadust parandada esmatootjate registreerimist riskipõhiste ametlike kontrollide rakendamisel.

Geneetiliselt muundatud organismid

Komisjon korraldas kaks teabekogumisuuringut, et koondada teavet uute genoomikameetodite abil saadud organismide ja toodete, sealhulgas selliseid tooteid sisaldava toidu ja sööda kontrolli ja õigusnormide rakendamise kohta[18]. Samuti oli eesmärk teha kindlaks head tavad ja tüüpilised takistused või raskused nende kontrollide rakendamisel.

Sööt

[18] Geneetiliselt muundatud organisme käsitlevad ELi õigusaktid võeti vastu 2001. ja 2003. aastal. Uuteks genoomikameetoditeks nimetatakse meetodeid, mis on avastatud või välja töötatud pärast 2001. aastat.

Meie audititega selgitati välja valdkonnad, kus on vaja parandada ettevõtjate ohuanalüüsi ja kriitiliste kontrollpunktide süsteemi hindamist, sobivate proovivõtuprotokollide ja märgistamise ametliku kontrolli rakendamist.

Loomatervis

Sigade Aafrika katku leviku tõkestamiseks võetud meetmete kontrollimisel ilmnesid probleemid taudi varajase avastamise, bioturvalisuse ja piirangutsoonist liikumise kontrolli korral.

Lindude kõrge patogeensusega gripiga seotud meetmete puhul on võimalik parandada erandolukorra planeerimist ning valmisolekut epidemioloogiliste uuringute ja lindude arvu vähendamise valdkonnas.

Marutauditõrje programmide rakendamise tõhususe hindamiseks tehtud kontrollide tulemused näitasid, et üldiselt edeneb programmi rakendamine vastavalt eesmärkidele.

Loomsed kõrvalsaadused

Parandamist vajavate valdkondade hulka kuuluvad toidusektoris tekkivate loomsete kõrvalsaaduste kontrollimine, ettevõtjate ohuanalüüsi ja kriitiliste kontrollpunktide süsteemi hindamine ning töötlemisettevõtete valideerimise kontrollimine.

Loomade heaolu

Loomade heaolu kvaliteedijuhtimissüsteeme ja näitajate kasutamist käsitleva projekti tulemuste kokkuvõte esitati ülevaatearuandes. Selle projekti käigus jõuti järeldusele, et **loomade heaolu** taseme või muutuste hindamiseks **põllumajandusettevõtte** tasandil on vaja üldiselt kasutatavaid näitajaid.

Loomade heaolu kohta nende **vedamise ajal** algatas komisjon uusi projekte, mis käsitlesid võõrutatud vasikate vedu pikal teekonnal ja loomade vedu kolmandatesse riikidesse merelaevadega.

Taimetervis

Komisjoni auditites *Xylella fastidiosa* leviku tõkestamiseks võetud meetmete kohta tehti kindlaks takistused, mis lükkavad edasi vajalike likvideerimismeetmete rakendamist, eelkõige puhangute kontrolli alla saamist varases etapis.

Uue auditiseeriaga toetati liikmesriikide ametiasutusi, aidates neil oma kontrollisüsteeme kohandada vastavaks taimepasside uutele nõuetele.

Taimekaitsevahendid

Auditite tegemisel ja koolituse pakkumisel keskendus komisjon taimekaitsevahendite turustamise ja kasutamise ametlikele kontrollidele, pestitsiidide säästvale kasutamisele, integreeritud taimekaitsele ja pestitsiididega töötlemise seadmetele.

Mahetootmine ja mahetoodete märgistamine

Kuna uued ELi mahepõllumajandust käsitlevad õigusaktid on kehtinud alles 2022. aasta algusest alates ja uutele nõuetele üleminekuks on vaja aega, siis ELi liikmesriikides sellekohaseid auditeid 2022. aastal ei tehtud.

Kaitstud päritolunimetused, kaitstud geograafilised tähised ja garanteeritud traditsioonilised tooted

Veinisektoris kaitstud päritolunimetuste ja kaitstud geograafiliste tähiste jaoks kehtestatud ametliku kontrolli süsteemi hindamise auditi käigus ilmnes tootjate kontrollimisel puudusi kõigi tootespetsifikaadiga hõlmatud aspektide vastavuse kontrollimisel.

Pettus ja eksitav tegevus

Lõpule viidi projekt, mis käsitleb ELi liikmesriikide kehtestatud korda toidutarneahelas pettuse vastu võitlemiseks, ja selle tulemused avaldati ülevaatearuandes. Peale selle avaldas komisjon tehnilise aruande, et selles valdkonnas toetada liikmesriike ELi õigusnõuete täitmisel.

Loomade ja kaupade sisenemine ELi

Auditite tulemused kinnitasid, et ELi liikmesriigid üldiselt jätkavad selles valdkonnas süsteemide täiustamist ja kontrolli rakendamist.

Elusloomades ja loomsetes saadustes esinevad veterinaarravimite jäägid ja keskkonnast tulenevad saasteained

Liikmesriikide jäägiseirekavade hindamise ja kaheksa auditi tulemused näitasid, et nõudeid järgitakse.

Terviseühtsus

Antimikroobikumiresistentsust käsitlevate riiklike kavade hindamise tulemuste kokkuvõte esitati ülevaatearuandes. Selle projekti järeldused peaksid ELi riikidel aitama terviseühtsuse raames märgata ja edendada sünergiat. Samuti peaks see aitama neil selgeks teha võimalikud lüngad ja muuta olemasolevad kavad tõhusamaks.

2.4
Auditisoovituste järgimise süstemaatiline jälgimine

2. 4.1
Üldised järelauditid

Kolmeaastase audititsükli raames tegi komisjon 2022. aastal üheksa üldist järelauditit.

Tabel 4. Üldised järelauditid 2022. aastal

Üldised järelauditid:	

Liikmesriikide poolt auditisoovituste järgimiseks võetud meetmete süstemaatiline läbivaatamine oli enamiku kindlakstehtud probleemide lahendamisel endiselt tulemuslik. Üldiste järelauditite tulemused on avaldatud liikmesriikide ülevaadetes.

2022. aasta detsembri lõpuks olid liikmesriikide ametiasutused võtnud parandusmeetmed või vajalikud kohustused enamiku leitud puuduste kõrvaldamiseks vastuvõetava aja jooksul. 93 % soovituste puhul kohustusid ametiasutused võtma kolmeaastase jooksva näitaja põhjal parandusmeetmeid, mis tulenesid kolme aasta jooksul (2018–2020) tehtud audititest.

Üldisi järelauditeid tehes jätkab komisjon kõigi nende soovituste jälgimist, mida veel ei järgita.

2.4.2
Nõuete täitmise tagamine

2022. aastal algatas komisjon Ühendkuningriigi vastu rikkumismenetluse, sest Ühendkuningriik on jätnud täitmata suure osa Windsori raamistikust. Rikkumismenetluse eesmärk on taastada raamistiku järgimine mitmes olulises valdkonnas, kus Ühendkuningriik ei ole seda nõuetekohaselt rakendanud, ning sel viisil kaitsta ELi kodanike tervist ja ohutust[19].

2022. aastal ei pöördunud komisjon käesoleva aruandega hõlmatud ametliku kontrolli alla kuuluvates valdkondades ühegi juhtumiga Euroopa Liidu Kohtu poole.

[19] Pressiteade, 15. juuni 2022.

Kokkuvõte

Liikmesriikide ametiasutused täitsid 2022. aastal jätkuvalt oma kohustust jälgida ja kindlaks teha, kas ettevõtjad täidavad kogu toidutarneahelas asjakohaseid ELi nõudeid, ning võtsid sunnimeetmeid, kui see nii ei olnud.

Põhjustena, miks liikmesriikide ametiasutused ei saanud oma kavandatud programme täielikult ellu viia, nimetati COVID-19 pandeemia tõttu kehtestatud piiranguid (kuigi 2022. aastal tavaolukord vähehaaval taastati), töötajate arvu ja vahendite piiratust.

Liikmesriikide ametiasutused peavad lõpule viima oma asutusesiseste andmesüsteemide kohandamise, et ettenähtud vormingus oleks võimalik käidelda täielikke ja kokkusobivaid andmeid. Komisjon on aastaaruande koostamise kohta välja andnud juhendi, mille järgimise korral peaks paranema 2023. aasta ja järgmiste aastate kohta esitatavate andmete võrreldavus.

Aastaaruandeid saaks täiustada ka sellega, et liikmesriikide ametiasutused esitavad ülevaate, mis käsitleb nõuete järgimise üldist taset, oma ametliku kontrolli süsteemi üldist tõhusust ja sobivust ametliku kontrolli määruse eesmärkide saavutamiseks[20].

Loomade heaolu ametlike kontrollide puhul tuleb aastaaruannetes edaspidi paremini analüüsida peamisi nõuete rikkumisi ja riiklikke tegevuskavasid, et ära hoida selliste rikkumiste kordumist.

ELi liikmesriikide tehtud ametlike kontrollide ja liikmesriikide ametiasutuste suhtes komisjoni tehtud kontrollide tulemustest on näha, et kontrollisüsteemid on kehtestatud ning et need tagavad nõuete järgimise tasemel, mis on ette nähtud toidu- ja söödaohutusnõuetega ning mis on vajalik ELi tugeva siseturu jaoks. Kuid komisjoni kontrollide käigus leiti ka puudusi ja edasise täiustamise võimalusi.

Komisjoni auditisoovituste järgimise süstemaatilisel jälgimisel selgus, et üldjuhul liikmesriikide ametiasutused võtavad parandusmeetmeid, mida on vaja leitud puuduste kõrvaldamiseks.

Komisjon jätkab ELi liikmesriikide toetamist koostöös liikmesriikide ametiasutustega, et pidevalt täiustada nende ametliku kontrolli süsteeme, kasutades liikmesriigi ekspertide võrgustikku ja algatust „Parem koolitus ohutuma toidu nimel“.

[20] Määrus (EL) 2017/625.